

Povezanost ponašanja trenera, motivacijske klime i intrinzične motivacije kod mladih nogometaša

Vedran Jakobek¹ i Damir Ljubotina²

¹ Centar za socijalnu skrb, Našice, Hrvatska

² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb, Hrvatska

Sažetak

Cilj je ovoga rada bio produbiti razumijevanje socijalnih utjecaja na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša. Istraživanje je provedeno na uzorku nogometaša kadetskoga i juniorskog uzrasta, dobi od 15 do 18 godina ($N = 152$). Prikupljeni podatci uključivali su procjene rukovodećega ponašanja trenera, motivacijske klime u nogometnim ekipama i intrinzične motivacije za bavljenje nogometom. Rezultati istraživanja pokazali su da je pozitivne interkorelacije mjera procjena specifičnih pozitivnih ponašanja trenera (trening i instrukcije, demokratsko ponašanje, socijalna podrška i pozitivna povratna informacija) moguće objasniti latentnim faktorom koji smo nazvali pozitivno ponašanje trenera. Pozitivne interkorelacije mjera procjena specifičnih negativnih ponašanja trenera (autokratsko ponašanje, neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, negativna povratna informacija i usmjerenost na rezultat) moguće je objasniti latentnim faktorom koji smo nazvali negativno ponašanje trenera. Provedena je hijerarhijska regresijska analiza u kojoj je prvi blok uključivao pozitivno i negativno ponašanje trenera, a drugi motivacijsku klimu usmjerenu k usavršavanju. Objasnjeno je 22 % varijance u rezultatima na mjeri intrinzične motivacije mladih nogometaša, pri čemu se statistički značajnim negativnim prediktorom pokazalo negativno ponašanje trenera, a pozitivnim motivacijska klima usmjerena k usavršavanju. Analize mehanizma djelovanja ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju pokazale su da je pozitivno ponašanje trenera imalo na intrinzičnu motivaciju neizravan pozitivan efekt posredovan motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju. Negativno ponašanje trenera imalo je izravan i manjim dijelom neizravan negativan efekt posredovan motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju.

Ključne riječi: intrinzična motivacija, mladi nogometaši, ponašanje trenera, motivacijska klima

✉ Vedran Jakobek, Centar za socijalnu skrb Našice, Antuna Mihanovića 3, 31 500 Našice, Hrvatska. E-adresa: jakobekvedran@gmail.com

Rad je nastao u suautorstvu studenta Vedrana Jakobeka i prof. dr. sc. Damira Ljubotine, mentora, te predstavlja dopunjenu i izmijenjenu inačicu diplomskoga rada obranjenoga na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu 4. veljače 2021.

Uvod

Velik broj teorija i istraživanja ukazuje na važnost organiziranih izvanškolskih aktivnosti za pozitivan razvoj i dobrobit mladih ljudi (Yu i sur., 2015). Najpopularniji je oblik organiziranih izvanškolskih aktivnosti bavljenje sportom (Valjan Vukić, 2016), a nogomet je, sudeći prema broju registriranih klubova i sportaša, najpopularniji sport u Republici Hrvatskoj (Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2019). Mnogo je različitih psiholoških i socijalnih dobrobiti povezanih s bavljenjem sportom u adolescentskoj dobi. Ekipni bi sportovi, zbog svoje socijalne komponente, mogli imati posebno blagotvoran učinak na različite psihosocijalne ishode kod mladih participanata (Eime i sur., 2013). U sferi istraživanja bavljenja sportom kod mladih jedan je od važnih teorijskih i praktičnih problema analiza strukture motivacije za bavljenje sportom, kao i faktora povezanih s različitim vrstama motivacije. Ovim će se istraživanjem pokušati produbiti razumijevanje povezanosti socijalnih faktora i intrinzične motivacije nogometaša adolescentske dobi.

Intrinzična motivacija

Intrinzična je motivacija mladih sportaša u ovome radu razmatrana u okviru teorije samoodređenja. Teorija samoodređenja (engl. *Self-Determination Theory*; Ryan i Deci, 2000) pretpostavlja postojanje kontinuuma koji opisuje stupanj u kojemu je motivacija za određeno ponašanje autonomna. Na jednome kraju kontinuuma smještena je amotivacija, odnosno stanje izostanka namjere za djelovanjem, a na drugome se kraju kontinuuma nalazi intrinzična motivacija. Intrinzično motivirano ponašanje prototip je autonomnoga, odnosno samoodređenog ponašanja i može se opisati kao bavljenje aktivnošću zbog zadovoljstva koje proizlazi iz same aktivnosti. Između amotivacije i intrinzične motivacije nalaze se ekstrinzično motivirana ponašanja (Ryan i Deci, 2000).

Literatura sugerira da je viši stupanj percepcije samoodređenosti ponašanja povezan s pozitivnijim kognitivnim (npr. koncentracija), afektivnim (npr. uživanje) i bihevioralnim (npr. ustrajnost) ishodima (Vallerand i Losier, 1999). Posebno pozitivna iskustva i ishodi povezani su s intrinzično motiviranim bavljenjem aktivnošću (Ryan i Deci, 2000). Intrinzično motivirane osobe vjerojatnije će sudjelovati i naporno raditi kada ekstrinzične nagrade i potkrepljenja nisu dostupni, doživljavat će nižu razinu anksioznosti povezane s izvedbom, a takve osobe pokazuju i višu razinu usvajanja vještina u odnosu na ekstrinzično motivirane osobe (za pregled originalnih radova v. Hollembeak i Amorose, 2005). Intrinzično motiviranim sportašima, koji koriste samoreferentni okvir procjene postignuća, poticaj predstavlja zadovoljstvo koje proizlazi iz doživljaja razvoja osobnih znanja i vještina, kao i kontinuirani razvoj i usavršavanje u sportu kojim se bave (Pelletier i sur., 1995).

Motivacijska klima

Nicholls (1989) sugerira da osobe u situacijama postignuća (kao što je npr. kompetitivni sport) imaju tendenciju biti usmjerene k zadatku i usavršavanju i/ili prema izvedbi i rezultatu. Ta usmjerenost k određenim ciljevima postignuća u specifičnome kontekstu određena je kompleksnom interakcijom između dispozicijske ciljne orijentacije (intrapersonalna razina) i šire motivacijske klime (situacijska razina) koju kreiraju u području relevantne osobe (npr. treneri, roditelji, suigrači; Harwood i Thrower, 2020).

Ames (1992, prema Harwood i Thrower, 2020) predlaže postojanje dvaju temeljnih obrazaca motivacijske klime. Motivacijska klima usmjerena k učenju, usavršavanju i kooperativnosti¹ (engl. *task-involving/mastery climate*) oblikovana je kada postoji percepcija da ključne socijalne figure stavljaju naglasak na osobni napredak, ulaganje truda i suradničko učenje (Seifriz i sur., 1992). U sportskome kontekstu takav obrazac klime oblikuje trener koji naglašava trud i osobni napredak svojih sportaša, trudi se postići da svaki igrač osjeća da je njegova uloga u ekipi važna, potiče suradnju među članovima ekipe, a na pogreške gleda kao na dio procesa učenja (Newton i sur., 2000). Motivacijska klima usmjerena k demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu² (engl. *ego-involving/performance climate*) stvorena je kada je percipirani naglasak na ishodu i važnosti demonstriranja normativne superiornosti, pojedinci imaju preferencijalan tretman, a pogreške se kažnjavaju (Seifriz i sur., 1992). Trener koji pridaje različit stupanj pažnje članovima ekipe ovisno o razini njihove sposobnosti, kažnjava pogreške i potiče rivalitet među članovima ekipe, oblikuje takav obrazac motivacijske klime (Newton i sur., 2000).

Sustavni pregled literature povezane s korelatima percipirane motivacijske klime u području sporta i tjelesne aktivnosti ukazuje na visoku pozitivnu povezanost motivacijske klime usmjerene k usavršavanju i intrinzične motivacije (Brunel, 1999; Goudas i Biddle, 1994; Harwood i sur., 2015; Seifriz i sur., 1992). Motivacijska se klima usmjerena k rezultatu u pregledu Harwooda i suradnika (2015) ne pokazuje statistički značajnim korelatom intrinzične motivacije sportaša, iako postoje istraživanja koja ukazuju na negativnu povezanost navedenih konstrukata (Huddleston i sur., 2012; Kavussanu i Roberts, 1996).

Ponašanje trenera

Prilikom proučavanja ponašanja trenera istraživači su uglavnom usmjereni na pozitivna ponašanja i tehnike kojima se treneri služe da bi povećali vjerojatnost ostvarenja sportskoga uspjeha (Greblo Jurakić i Keresteš, 2017). Proučavajući literaturu, opažamo da kada sportaši procjenjuju specifična pozitivna ponašanja

¹ U nastavku teksta: motivacijska klima usmjerena k usavršavanju.

² U nastavku teksta: motivacijska klima usmjerena k rezultatu.

trenera³ (treening i instrukcije, demokratsko ponašanje, socijalna podrška, pozitivna povratna informacija), ta ponašanja međusobno umjereno prema visoko pozitivno koreliraju, što je nalaz koji se ponavlja na uzorcima sportaša različitih uzrasnih kategorija i u različitim kulturalnim kontekstima (Alfermann i sur., 2005; Greblo Jurakić i Keresteš, 2017; Hollebeak i Amorose, 2005). Takvo opažanje upućuje na moguće postojanje latentnoga faktora u podlozi tih interkorelacija zbog kojega su treneri više ili manje skloni pozitivnomu ponašanju.

Nedovoljna zastupljenost specifičnih ponašanja i postupaka trenera povezanih s negativnim stilom rukovođenja u istraživanjima korelata trenerova ponašanja može voditi do nepotpunih i pristranih zaključaka (Greblo Jurakić i Keresteš, 2017). Rezultati istraživanja Greblo Jurakić i Keresteš (2017) provedenoga na uzorku studenata kineziološkoga fakulteta, kojim je apostrofirani navedeni problem, ukazuju na to da i procjene specifičnih negativnih ponašanja trenera⁴ (autokratsko ponašanje, neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, negativna povratna informacija, usmjerenost na rezultat) umjereno prema visoko pozitivno koreliraju te bi, analogno pretpostavci povezanoj sa specifičnim pozitivnim ponašanjima, interkorelacije među tim ponašanjima mogle upućivati na postojanje latentnoga faktora negativnoga ponašanja trenera.

Alfermann i suradnici (2005) na temelju istraživanja provedenoga na uzorku mladih plivača izvještavaju o utvrđivanju pozitivne povezanosti specifičnih pozitivnih ponašanja trenera i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju. U tome se istraživanju motivacijska klima usmjerena k rezultatu pokazala kao nezavisna dimenzija gledajući povezanost s ostalim spomenutim varijablama. Barić (2005) na temelju istraživanja provedenoga na uzorku mladih hrvatskih nogometaša zaključuje da na formiranje motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, u odnosu na dispozicijske, znatno više utječu situacijski faktori, odnosno instruktivan trener, sklon pružanju socijalne podrške, ali koji ekipom ne rukovodi na demokratski način; značajnim dispozicijskim faktorom pokazala se ciljna orijentacija sportaša prema učenju i zadatku. Za predviđanje motivacijske klime usmjerene k rezultatu važnim se pokazala ciljna orijentacija sportaša prema rezultatu i trenerova instruktivnost kao prediktor negativnoga predznaka (Barić, 2005). Navedeni nalaz povezan s demokratskim ponašanjem može se smatrati suprotnim teorijskim očekivanjima. Demokratsko se ponašanje u nekim istraživanjima (Alfermann i sur., 2005; Bekiari, 2016) na bivarijatnoj razini pokazalo pozitivno povezanim s motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju. U istraživanjima Hollebeak i Amorosea (2005), kao i Alvarez i suradnika (2012), demokratsko je ponašanje pozitivno povezano sa

³ U nastavku rada sintagma *specifična pozitivna ponašanja trenera* obuhvaća skupinu ponašanja koja uključuju trening i instrukcije, demokratsko ponašanje, socijalnu podršku i pozitivnu povratnu informaciju.

⁴ U nastavku rada sintagma *specifična negativna ponašanja trenera* obuhvaća skupinu ponašanja koja uključuju usmjerenost na rezultat, autokratsko ponašanje, neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša i negativnu povratnu informaciju.

zadovoljenjem potrebe za autonomijom. S obzirom na to da su obje varijable usmjerene prema promicanju autonomnijih oblika motivacije, smatramo da je logičnije pretpostaviti da bi demokratsko ponašanje ipak trebalo biti pozitivno prediktivno za razinu motivacijske klime usmjerene k usavršavanju. Bekiari (2016) na temelju istraživanja provedenoga na uzorku polaznika nastave tjelesne i zdravstvene kulture izvještava o negativnoj povezanosti između autokratskoga ponašanja i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, kao i o pozitivnoj povezanosti toga specifičnog ponašanja trenera s klimom usmjerenom k rezultatu.

Amorose i Horn (2000) na temelju istraživanja provedena na uzorku sveučilišnih sportaša i sportašica utvrđuju da treneri čiji rukovodeći stil karakteriziraju niska razina autokratskoga ponašanja i učestalo pružanje pozitivnih, poticajnih i informacijski utemeljenih povratnih informacija, uz nisku učestalost ignoriranja uspjeha ili neuspjeha sportaša, mogu stvoriti okolinu koja će olakšati razvoj intrinzične motivacije sportaša. Hollebeak i Amorose (2005) izvještavaju da na bivarijantnoj razini intrinzična motivacija pozitivno korelira s demokratskim ponašanjem trenera i s pozitivnom povratnom informacijom, a negativno s autokratskim ponašanjem.

Amorose i Horn (2000) rezultate svojega istraživanja objašnjavaju kroz prizmu teorije kognitivne evaluacije, koja predstavlja jednu od podteorija razvijenih u okviru šire teorije samoodređenja (Ryan i Deci, 2000). Ta teorija sugerira da će kontekstualni činitelji utjecati na intrinzičnu motivaciju u onoj mjeri u kojoj su doživljeni kao podržavajući za zadovoljenje potreba za autonomijom i kompetencijom (Ryan i Deci, 2002). Amorose i Horn (2000) konstatiraju da viši stupanj autokratskoga odlučivanja vjerojatno neće imati pozitivan učinak na percepciju autonomije sportaša; s druge strane, pozitivne, poticajne i informacijski utemeljene povratne informacije povezane s izvedbom sportaša mogle bi pozitivno utjecati na intrinzičnu motivaciju jer bi takvo rukovođenje moglo povećati percepciju kompetencije i autonomije sportaša. Teorija osnovnih psiholoških potreba (Ryan i sur., 2009), još jedna podteorija unutar teorije samoodređenja, specificira ulogu zadovoljenja potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću u pokretanju i održavanju motivacije za neku aktivnost. Ryan i suradnici (2009) raspravljaju o tome da će u području sporta podrška svim trima psihološkim potrebama facilitirati intrinzičnu motivaciju i prema tome će uživanje u aktivnosti biti pod utjecajem zadovoljenja svih triju potreba. U sportskome su kontekstu tu teoriju provjeravali Hollebeak i Amorose (2005). Nalazi njihova istraživanja provedenoga na uzorku sveučilišnih sportaša i sportašica ukazuju na to da su specifična pozitivna ponašanja trenera (izuzev socijalne podrške) i autokratsko ponašanje prediktivni za zadovoljenje svih triju osnovnih psiholoških potreba, a zadovoljenje je osnovnih psiholoških potreba prediktivno za razinu intrinzične motivacije.

Teorija samoodređenja (Ryan i Deci, 2000), kao i nalazi nekih istraživanja (Hollebeak i Amorose, 2005), sugeriraju da ponašanje trenera može utjecati na intrinzičnu motivaciju sportaša zadovoljenjem njihovih osnovnih psiholoških

potreba. Seifriz i suradnici (1992) predlažu da ključne socijalne figure mogu oblikovati motivacijsku klimu u kontekstu postignuća, a istraživanja ukazuju na to da su određena ponašanja trenera prediktivna za motivacijsku klimu usmjerenu k usavršavanju (Barić, 2005). Alvarez i suradnici (2012) utvrđuju neizravan pozitivan efekt motivacijske klime usmjerene k usavršavanju na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša, koji je posredovan zadovoljenjem osnovnih psiholoških potreba. Izloženi rezultati ranijih istraživanja upućuju na pretpostavku o značajnoj prediktivnoj valjanosti pozitivnoga i negativnog ponašanja trenera pri objašnjavanju individualnih razlika povezanih s intrinzičnom motivacijom mladih nogometaša. Pored toga, očekujemo da će motivacijska klima usmjerena k usavršavanju u obama slučajevima imati značajnu inkrementalnu prediktivnost kao samostalan prediktor, ali i kao medijator u odnosu između ponašanja trenera i intrinzične motivacije.

Cilj je ovoga istraživanja produbiti razumijevanje utjecaja socijalnih faktora na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša. Stoga će se ispitati doprinos ponašanja trenera i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju u predviđanju intrinzične motivacije, kao i mehanizmi djelovanja pozitivnoga, odnosno negativnog ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša.

Metoda

Sudionici

Uzorak su u ovome istraživanju sačinjavali nogometaši kadetskoga i juniorskog uzrasta, dobi od 15 do 18 godina, koji treniraju u nekome od registriranih klubova na području Republike Hrvatske. Uzorkovanje je provedeno tako da je odabran prigodan uzorak od 21 kluba koji zadovoljava opisane kriterije, a s čijim se predstavnicima kontaktiralo te su zamoljeni da anketu prosljede samo selekcijama koje nisu mijenjale trenera tijekom sezone 2019./2020. (od početka sezone pa do prekida⁵ uzrokovanoga pandemijom koronavirusa). *Online*-anketi pristupilo je ukupno 169 nogometaša odgovarajućega uzrasta, od čega je 8 isključeno jer su se klubu priključili tijekom sezone, 7 jer igraju u više uzrasnih kategorija, pri čemu su podjednako vremena provodili s više selekcija, odnosno trenera unutar svojega kluba, te 2 zbog nepotpuno ispunjenoga anketnog upitnika. Konačni realizirani uzorak sastoji se od 152 sudionika s valjanim podacima koji su zadovoljavali kriterije uključivanja. Prosječna je dob sudionika 16.6 godina.

U istraživanju su sudjelovale 34 selekcije (pod vodstvom 31 različitog trenera) iz 21 kluba. Gledajući vrijeme provedeno sa sadašnjim trenerom, 39.5 % sudionika

⁵ Hrvatski nogometni savez (HNS, 2020a) 12. 3. 2020. objavljuje odluku o prekidu svih nogometnih natjecanja do 31. 3. 2020., međutim, prekid je prolongiran, a 6. 5. 2020. priopćena je odluka o konačnome prekidu svih natjecanja u sezoni 2019./2020. za 2. i 3. Hrvatsku nogometnu ligu (HNL) te ostale niže lige i mlađe uzrasne kategorije (HNS, 2020b).

provelo je s njime jednu sezonu, 32.9 % dvije sezone, 17.1 % tri sezone te 10.5 % četiri ili više sezona. Kada je riječ o vremenu koje su tjedno provodili s trenerom svoje ekipe, 6.5 % navodi manje od dva sata, 15.8 % između 2 i 4 sata, 14.5 % između 4 i 6 sati, 17.8 % između 6 i 8 sati te 45.4 % više od 8 sati. Uzme li se u obzir duljina članstva u klubu, 53.3 % sudionika u istome je klubu 4 ili više sezona. S obzirom na rang natjecanja, sudionici se natječu u 1. HNL-u (24.3 % uzorka sačinjavaju kadeti, a 11.2 % juniori iz 1. HNL-a) te u skupinama liga mladeži nogometnih središta HNS-a, odnosno u slijedno nižim ligama (27.0 % uzorka sačinjavaju kadeti, a 37.5 % juniori iz ostalih razina natjecanja; detaljan prikaz klasifikacije natjecanja mlađih uzrasnih kategorija za natjecateljsku godinu 2019./2020. v. u HNS, 2019), a nastupaju u klubovima koji se nalaze u 6 različitih županija.

Mjerni instrumenti

U ovome su istraživanju upotrijebljena četiri mjerna instrumenta te kratak sociodemografski upitnik.

Upitnik rukovođenja u sportu (engl. *Leadership Scale for Sports – LSS*; Chelladurai i Saleh, 1980) ispituje različite oblike trenerova rukovodećeg stila, a sastoji se od 40 čestica podijeljenih u pet podljestvica. Dvije podljestvice odnose se na trenerov stil donošenja odluka: demokratsko ponašanje ($k = 9$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Traži mišljenje sportaša o strategiji za određeno natjecanje.*) i autokratsko ponašanje ($k = 5$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Govori na način koji ne dozvoljava postavljanje pitanja.*). Sljedeće dvije podljestvice odnose se na trenerove motivacijske tendencije: pozitivna povratna informacija ($k = 5$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Pokazuje da cijeni dobru izvedbu sportaša.*) i socijalna podrška ($k = 7^6$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Brine se za osobnu dobrobit sportaša.*). Naposljetku, dimenzija trening i instrukcije ($k = 13$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Svakoga sportaša pojedinačno podučava sportskim vještinama.*) odnosi se na trenerovu sklonost instruktivnosti. Sudionici učestalost različitih ponašanja trenera procjenjuju na ljestvici od 5 stupnjeva (1 – *nikada*; 5 – *uvijek*), a ukupni rezultat na svakoj podljestvici izražava se kao prosjek odgovora na pripadajućim česticama. Viši rezultat ukazuje na veću učestalost određenoga oblika ponašanja trenera. Pouzdanosti podljestvica izražene Cronbachovim alfa koeficijentom iznose $\alpha = .88$ za trening i instrukcije, $\alpha = .78$ za demokratsko ponašanje, $\alpha = .50$ za autokratsko ponašanje, $\alpha = .79$ za socijalnu podršku, $\alpha = .74$ za pozitivnu povratnu informaciju. S izuzetkom podljestvice autokratskoga ponašanja, pouzdanosti su zadovoljavajuće i u skladu s ranijim istraživanjima (Greblo Jurakić i Keresteš, 2017).

Upitnik negativnoga ponašanja trenera (UNPT; Greblo Jurakić i Keresteš, 2017) ispituje učestalost nepoželjnih oblika ponašanja trenera. Upitnik se sastoji od

⁶ Iz originalne je verzije upitnika isključena čestica *Moj trener poziva sportaše kod sebe kući*. Mišljenja smo da čestica može biti pogrešno interpretirana i ukazivati na neka nepoželjna ponašanja mimo socijalne podrške.

13 čestica raspoređenih u tri podljestvice: neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša ($k = 4$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Sportašima ne pruža pomoć u stresnim situacijama.*), negativna povratna informacija ($k = 5$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Vrijeda sportaše na treningu.*) i usmjerenost na rezultat ($k = 4$; npr. [*Moj trener/trenerica*] *Želi da sportaši ostvare pobjedu pod svaku cijenu.*). Sudionici učestalost različitih ponašanja trenera procjenjuju na ljestvici od 5 stupnjeva (1 – *nikada*; 5 – *uvijek*), a ukupni rezultat na svakoj podljestvici izražava se kao prosjek odgovora na pripadajućim česticama. Moguće je izračunati i ukupni rezultat na cijeloj ljestvici, pri čemu u svim slučajevima veći rezultat ukazuje na veću učestalost određenoga negativnog oblika ponašanja trenera. Pouzdanosti podljestvica iznose $\alpha = .81$ za neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, $\alpha = .85$ za negativnu povratnu informaciju te $\alpha = .71$ za dimenziju usmjerenosti na rezultat.

U istraživanju je korištena prilagođena hrvatska verzija (Barić, 2004, prema Trboglav, 2006) *Upitnika percipirane motivacijske klime u sportu* (engl. *Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire – PMSCQ*; Seifriz i sur., 1992). Upitnik se sastoji od 21 čestice podijeljene u dvije podljestvice: motivacijska klima usmjerena k učenju, usavršavanju i kooperativnosti ($k = 9$; npr. [*U ovoj ekipi*] *Svatko osjeća da je njegova uloga u ekipi važna.*) i motivacijska klima usmjerena k izvedbi, rezultatu i kompeticiji ($k = 12$; npr. [*U ovoj ekipi*] *Nadigrati suigrače izuzetno je važno.*). Sudionici stupanj slaganja sa sadržajem pojedine tvrdnje procjenjuju na ljestvici od 5 stupnjeva (1 – *nimalo se ne slažem*; 5 – *potpuno se slažem*), a ukupni rezultat na objema podljestvicama izražava se kao prosjek odgovora na pripadajućim česticama. Viši rezultat ukazuje na veću izraženost obilježja određenoga obrasca motivacijske klime. Pouzdanost podljestvice koja mjeri klimu usmjerenu k usavršavanju iznosi $\alpha = .76$. U upitničku su mjeru bile uključene čestice koje mjere klimu usmjerenu k rezultatu, ali ta varijabla nije uključena u obradu podataka.

Upitnik intrinzične motivacije (engl. *Intrinsic Motivation Inventory – IMI*; McAuley i sur., 1989) višedimenzionalni je upitnik namijenjen mjerenju intrinzične motivacije u kontekstu teorije samoodređenja i uključuje četiri podljestvice. Podljestvica interes/uživanje ($k = 5$; npr. *Zabavno je baviti se ovim sportom.*) smatra se mjerom samoiskaza intrinzične motivacije, dok se ostale tri podljestvice odnose na antecedente (percipirana kompetentnost) ili ishode (napor/važnost, pritisak/tenzija) intrinzične motivacije više nego na intrinzičnu motivaciju samu po sebi (Clancy i sur., 2017). U ovome je istraživanju upotrijebljena samo podljestvica interes/uživanje, preuzeta iz prilagođene verzije skale prevedene na hrvatski jezik (Štimac i sur., 1999, prema Trboglav, 2006). Ta je podljestvica u radu korištena kao mjera intrinzične motivacije. Sudionici stupanj slaganja sa sadržajem pojedine tvrdnje procjenjuju na ljestvici od 5 stupnjeva (1 – *nimalo se ne slažem*; 5 – *potpuno se slažem*), a ukupni rezultat izražava se kao prosjek odgovora na svim česticama. Viši rezultat ukazuje na viši stupanj intrinzične motivacije. Pouzdanost ljestvice iznosila je $\alpha = .87$.

Za potrebe je istraživanja konstruiran *Sociodemografski upitnik* od 10 pitanja kojim su ispitani spol i dob sportaša, dob u kojoj su se počeli baviti nogometom, duljina članstva u klubu i ekipi trenutne dobne kategorije, službena natjecateljska kategorija, vrijeme koje sportaš tjedno provodi na treninzima, kao i s trenerom njegove dobne kategorije, vrijeme (izraženo u sezonama) provedeno s trenerom te razina natjecanja.

Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2020. godine *online*-anketom izrađenom u internetskom alatu za izradu anketnih upitnika *LimeSurvey*. Prije provođenja istraživanja telefonski je zatražena dozvola trenera, odnosno uprava klubova za sudjelovanje mladih nogometaša u istraživanju. Predstavnici klubova koji su pristali sudjelovati u istraživanju primili su i pismenu molbu u kojoj su detaljno objašnjeni svrha i način provođenja istraživanja. Svi klubovi s kojima je kontaktirano imali su *online*-grupe za unutarnju komunikaciju članova ekipe (grupe u aplikacijama *WhatsApp*, *Viber* ili *Facebook*), a istraživanje je provedeno tako da su treneri ili predstavnici klubova postavili poveznicu na anketu u te grupe.

Sudionicima je u uvodnome dijelu upitnika objašnjena svrha istraživanja te im je zajamčena anonimnost odgovora i mogućnost odustajanja od ispunjavanja upitnika bilo u kojemu trenutku ispunjavanja. Pritisak na tipku *Sljedeće* značio je da sudionici potvrđuju da imaju 14 ili više godina i daju svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Sudionicima je naglašeno da na pitanja odgovaraju u skladu s procjenama utemeljenima na odigranoj sezoni 2019./2020. Predviđeno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je oko 15 minuta.

Rezultati

Deskriptivni podatci

U Tablici 1. prikazani su deskriptivni podatci varijabli korištenih u ovome istraživanju. Ukupni rezultati na ljestvicama formirani su kao prosječne vrijednosti.

Tablica 1.

Pokazatelji deskriptivne statistike i normalnosti distribucija rezultata na pojedinim varijablama (N = 152)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>	<i>p_{K-S}</i>	<i>Skew</i>	<i>Kurt</i>
Trening i instrukcije	4.22	0.53	0.095	.002	-0.86	1.31
Demokratsko ponašanje	3.63	0.64	0.072	.053	-0.46	0.82
Socijalna podrška	3.74	0.72	0.092	.003	-0.30	-0.38
Pozitivna povratna informacija	4.15	0.60	0.115	.000	-0.59	0.45
Autokratsko ponašanje	2.61	0.65	0.120	.000	0.43	0.24
Neosjetljivost za dobrobit sportaša	1.68	0.83	0.223	.000	1.58	2.16
Negativna povratna informacija	1.29	0.58	0.308	.000	3.05	10.12
Usmjerenost na rezultat	3.12	0.91	0.067	.089	-0.03	-0.68
MK usmjerena k usavršavanju	4.16	0.51	0.100	.001	-0.79	0.81
Intrinzična motivacija	4.68	0.46	0.269	.000	-1.51	1.39

Napomena: *M* – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *K-S* – vrijednost Kolmogorov-Smirnovljeva testa; *p_{K-S}* – stupanj značajnosti Kolmogorov-Smirnovljeva testa; *Skew* – *skewness* (asimetričnost distribucije); *Kurt* – *kurtosis* (spljoštenost distribucije); MK – motivacijska klima.

Prije provođenja parametrijskih postupaka provjerena je normalnost distribucija varijabli, za što su korištena dva postupka. Prvi je od njih Kolmogorov-Smirnovljev (K-S) test. Rezultati toga testa prikazani u Tablici 1. pokazuju da samo distribucije varijabli demokratsko ponašanje i usmjerenost na rezultat ne odstupaju značajno od normalne distribucije, iako se i u tim slučajevima vrijednosti testa kreću oko granične vrijednosti. Slične rezultate nalazimo u literaturi. Greblo Jurakić i Keresteš (2017), izvještavajući o normalnosti distribucija podljestvica Upitnika negativnoga ponašanja trenera, na temelju testa *K-S* utvrđuju da se distribucije svih podljestvica, osim usmjerenosti na rezultat, statistički značajno razlikuju od normalne distribucije, pri čemu se vrijednosti na podljestvicama, kao i u našem slučaju, kreću u smjeru pozitivne asimetričnosti. Trboglav (2006) u istraživanju provedenome na uzorku mladih sportaša ekipnih sportova na temelju testa *K-S* izvještava da se distribucija podljestvice motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, kao i distribucija podljestvice interes/uživanje Upitnika intrinzične motivacije, statistički značajno razlikuju od normalne, a vrijednosti su na podljestvicama, kao i u našem slučaju, negativno asimetrične. Na osnovi uvida u rezultate drugih istraživanja (npr. Greblo Jurakić i Keresteš, 2017), mišljenja smo da utvrđena asimetričnost nije odraz postupka mjerenja, već stvarne manifestacije ispitivanih varijabli u populaciji.

Drugi korišten pristup provjeri normalnosti podataka temelji se na provjeri vrijednosti indikatora asimetričnosti i spljoštenosti distribucije. U literaturi je moguće naći različite pristupe interpretaciji vrijednosti tih indikatora normalnosti. Kline (2011), na primjer, navodi da su vrijednosti asimetričnosti (engl. *skewness*) manje od 3 i spljoštenosti (engl. *kurtosis*) manje od 10 prihvatljive za provođenje parametrijskih postupaka. Prema spomenutim kriterijima samo varijabla negativna povratna informacija ozbiljnije narušava kriterij normalnosti.

Bivarijatne povezanosti među varijablama

Izračunati su bivarijatni Pearsonovi koeficijenti korelacije između varijabli primijenjenih u ovome istraživanju. Korelacijska tablica (Tablica 2.), u skladu s ranijim nalazima (Alfermann i sur., 2005; Greblo Jurakić i Keresteš, 2017; Hollembeak i Amorose, 2005), prikazuje međusobne visoke pozitivne povezanosti specifičnih pozitivnih ponašanja trenera. Pokazalo se da i specifična negativna ponašanja trenera međusobno pozitivno koreliraju. Uočena je visoka pozitivna korelacija varijabli neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša i negativna povratna informacija te umjerena pozitivna korelacija obiju tih varijabli s varijablama usmjerenost na rezultat i autokratsko ponašanje. Autokratsko ponašanje i usmjerenost na rezultat međusobno koreliraju nisko prema umjereno.

Tablica 2.

Korelacije između procjena specifičnih ponašanja trenera, motivacijske klime usmjerene k usavršavanju i intrinzične motivacije mladih nogometaša (N = 152)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Trening i instrukcije	-									
2. Demokratsko ponašanje	.65**	-								
3. Socijalna podrška	.65**	.70**	-							
4. Pozitivna povratna info.	.75**	.63**	.65**	-						
5. Autokratsko ponašanje	.05	.09	.22**	.13	-					
6. Neosjetljivost	-.26**	-.23**	-.18*	-.22**	.39**	-				
7. Negativna povratna info.	-.22**	-.11	-.10	-.15	.31**	.50**	-			
8. Usmjerenost na rezultat	.02	-.01	-.09	-.04	.23**	.33**	.25**	-		
9. MK – usavršavanje	.59**	.46**	.34**	.58**	-.03	-.30**	-.21*	.08	-	
10. Intrinzična motivacija	.35**	.18*	.20*	.33**	-.10	-.27**	-.29**	-.09	.42**	-

Napomena: info. – informacija; Neosjetljivost – neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša; MK – usavršavanje – motivacijska klima usmjerena k usavršavanju. ** $p < .01$; * $p < .05$.

Rezultati korelacijske analize ukazuju na mogućnost redukcije broja manifestnih varijabli koje se odnose na pozitivna i negativna ponašanja trenera, što je u skladu i s preporukama autora. Stoga su provedene dvije faktorske analize s ciljem provjere latentne strukture varijabli u pozadini specifičnih ponašanja koja su

po prirodi pozitivna, odnosno onih koja su negativna. Takva redukcija broja varijabli olakšava provjeru statističke stabilnosti modela, a dodatne provjere pokazale su da pritom nije došlo do gubitka informacija o odnosima između teorijski relevantnih konstrukata.

Da bismo ustanovili latentnu strukturu u pozadini interkorelacija varijabli trening i instrukcije, demokratsko ponašanje, socijalna podrška i pozitivna povratna informacija, provedena je faktorska analiza metodom zajedničkih faktora. Prikladnost korelacijske matrice za provođenje analize ispitana je pomoću Kaiser-Meyer-Olkinova (KMO) i Bartlettova testa. Dobivene vrijednosti KMO-a (.82) i Bartlettova testa ($\chi^2(6, N = 152) = 344.75; p < .001$) upućuju na adekvatnost matrice za faktorizaciju.

Metodom zajedničkih faktora ekstrahiran je jedan faktor čiji je karakteristični korijen viši od 1, koji objašnjava 75.31 % varijance rezultata. Saturacije su specifičnih pozitivnih ponašanja ekstrahiranim faktorom sljedeće: za trening i instrukcije .84, za demokratsko ponašanje .80, za socijalnu podršku .81, za pozitivnu povratnu informaciju .83. S obzirom na prirodu ponašanja trenera mjerenih podljestvicama koje su visoko zasićene latentnim faktorom, faktor je nazvan pozitivno ponašanje trenera. Dodatnu potvrdu odluci o zadržavanju jednoga faktora pruža i uporaba Cattellova *scree* testa, kao i paralelne analize. Vrijednosti karakterističnih korjenova sukcesivno ekstrahiranih faktora iznose $\lambda_1 = 3.01$, $\lambda_2 = 0.44$, $\lambda_3 = 0.30$, $\lambda_4 = 0.25$.

Da bismo utvrdili latentnu strukturu u pozadini interkorelacija varijabli autokratsko ponašanje, neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, negativna povratna informacija i usmjerenost na rezultat, provedena je faktorska analiza metodom zajedničkih faktora. Vrijednosti KMO-a (.70) i Bartlettova testa ($\chi^2(6, N = 152) = 90.46; p < .001$) opravdavaju primjenu analize nad ulaznim varijablama.

Metodom zajedničkih faktora ekstrahiran je jedan faktor čiji je karakteristični korijen viši od 1, koji objašnjava 50.53 % varijance rezultata. Saturacije su specifičnih negativnih ponašanja ekstrahiranim faktorom sljedeće: za autokratsko ponašanje .50, za neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša .79, za negativnu povratnu informaciju .62, za usmjerenost na rezultat .42. S obzirom na prirodu ponašanja trenera mjerenih podljestvicama čije se saturacije faktorom kreću u rasponu od prihvatljivih (Comrey i Lee, 1992, prema Tabachnick i Fidell, 2013; usmjerenost na rezultat) do visokih (neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša), faktor je nazvan negativno ponašanje trenera. I u ovome slučaju potvrdu odluci o zadržavanju jednoga faktora pruža uporaba Cattellova *scree* testa, kao i provedene paralelne analize. Vrijednosti karakterističnih korjenova sukcesivno ekstrahiranih faktora iznose $\lambda_1 = 2.02$, $\lambda_2 = 0.79$, $\lambda_3 = 0.70$, $\lambda_4 = 0.48$.

Na temelju provedenih analiza regresijskom metodom izračunani su faktorski bodovi za latentne faktore pozitivno i negativno ponašanje trenera koji će biti korišteni u daljnjim analizama. Deskriptivni prikaz ekstrahiranih faktora prikazan je

u Tablici 3., a njihova povezanost s motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju i intrinzičnom motivacijom u Tablici 4.

Tablica 3.

Pokazatelji deskriptivne statistike i normalnosti distribucija ekstrahiranih faktora pozitivno i negativno ponašanje trenera (N = 152)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>	<i>p_{K-S}</i>	<i>Skew</i>	<i>Kurt</i>
Pozitivno ponašanje trenera	0.00	0.94	0.039	.200	-0.33	-0.05
Negativno ponašanje trenera	0.00	0.86	0.179	.000	1.49	2.02

Napomena: *M* – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *K-S* – vrijednost Kolmogorov-Smirnovljeva testa; *p_{K-S}* – stupanj značajnosti Kolmogorov-Smirnovljeva testa; *Skew* – skewness (asimetričnost distribucije); *Kurt* – kurtosis (spljoštenost distribucije). Svi su parametri izračunati na faktorskim bodovima.

Tablica 4.

Korelacije između faktora pozitivnoga i negativnog ponašanja trenera, motivacijske klime usmjerene k usavršavanju i intrinzične motivacije mladih nogometaša (N = 152)

	1	2	3	4
1. Pozitivno ponašanje trenera	-			
2. Negativno ponašanje trenera	-.19*	-		
3. MK usmjerena k usavršavanju	.58**	-.25**	-	
4. Intrinzična motivacija	.31**	-.30**	.42**	-

Napomena: MK – motivacijska klima. ***p* < .01; **p* < .05.

Pouzdanost faktora izračunata je prema opisu koji je ponudio Armor (1973). Pouzdanost faktora pozitivno ponašanje trenera iznosi .89. Pouzdanost faktora negativno ponašanje trenera nešto je niža te iznosi .67. Takva pouzdanost nije neuobičajena u istraživanjima te vrste (Greblo Jurakić i Keresteš, 2017; Hollembeak i Amorose, 2005).

Predikcija intrinzične motivacije mladih nogometaša

Da bismo ispitali doprinos ponašanja trenera i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju u objašnjavanju varijance kriterija intrinzične motivacije, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Varijable smo u analizu uključili u dva bloka. U prvome je bloku uključeno ponašanje trenera, a u drugome motivacijska klima usmjerena k usavršavanju. Rezultati hijerarhijske regresijske analize prikazani su u Tablici 5. Statistički pokazatelji kolinearnosti ukazuju na to da nisu prisutni problemi singulariteta i multikolinearnosti podataka. Indeksi se tolerancije (engl. *tolerance*) kreću u rasponu od .65 do .94, a faktori inflacije varijance (engl. *variance inflation factor*, VIF) od 1.07 do 1.54 (Miles, 2014).

Tablica 5.*Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij intrinzične motivacije (N = 152)*

	β_{M1}	β_{M2}
Pozitivno ponašanje trenera	.27**	.10
Negativno ponašanje trenera	-.25**	-.20**
MK usmjerena k usavršavanju		.31**
R^2 (R^2_{adj})	.16 (.15)	.22 (.20)
F	13.83	13.83
P	< .01	< .01
ΔR^2		.06
$F_{\Delta R^2}$		11.81
$p_{\Delta R^2}$		< .01

Napomena: MK – motivacijska klima; β – vrijednost standardiziranoga regresijskoga koeficijenta; M1, M2 – grupe prediktora u hijerarhijskoj regresijskoj analizi (modeli); R^2 – ukupni doprinos objašnjenju varijanci; R^2_{adj} – korigirani ukupni doprinos objašnjenju varijanci; F – vrijednost ukupnoga F -omjera; ΔR^2 – doprinos dodatne grupe prediktora objašnjenju varijanci; $F_{\Delta R^2}$ – vrijednost F -omjera za dodatnu grupu prediktora. ** $p < .01$.

Ukupni R^2 sugerira da je ponašanjem trenera i motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju moguće objasniti 22 % varijance kriterija intrinzične motivacije mladih nogometaša. Oba bloka statistički značajno doprinose objašnjavanju varijance kriterija. Prvim blokom, koji sadrži ponašanje trenera, moguće je objasniti 16 % varijance u intrinzičnoj motivaciji mladih nogometaša. Drugim blokom, kojim je u analizu uključena motivacijska klima usmjerena k usavršavanju, objašnjeno je dodatnih 6 % varijance kriterija. Drugi blok statistički značajno povećava postotak objašnjene varijance, čime potvrđujemo inkrementalnu valjanost motivacijske klime usmjerene k usavršavanju.

U prvome bloku pozitivno ponašanje trenera pokazalo se kao pozitivan, a negativno ponašanje trenera kao negativan prediktor intrinzične motivacije mladih nogometaša. U drugome koraku, nakon uključivanja motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, koja se pokazala kao pozitivan prediktor, pozitivno ponašanje trenera više nije statistički značajan prediktor intrinzične motivacije mladih nogometaša.

Provjera mehanizma djelovanja ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju

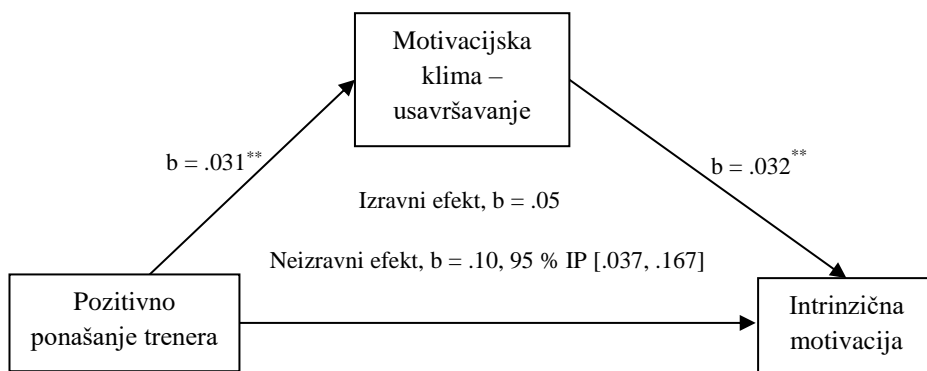
Kao dio odgovora na sljedeći istraživački problem provedene su dvije medijacijske analize, za što je korišten dodatak SPSS-u (model 4; Hayes, 2017) PROCESS *macro* (verzija 3.0). Procjena značajnosti medijacijskoga efekta putem PROCESS-a temelji se na percentilnome samouzorkovanju (engl. *bootstrapping*; Hayes, 2009). U ovome istraživanju upotrijebljena je metoda percentilnoga samouzorkovanja s 5000 paralelnih setova. Značajnost indirektnoga efekta određuje se na temelju intervala pouzdanosti (IP). Ako taj interval ne zahvaća nulu, s

određenom razinom sigurnosti možemo zaključiti da je procijenjeni indirektni efekt značajan (Hayes, 2009).

Kao što je vidljivo na Slici 1., efekt pozitivnoga ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju posredovan je preko motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, pri čemu je riječ o medijacijskome efektu srednje⁷ veličine učinka. Izravni efekt pozitivnoga ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju nije se pokazao značajnim.

Slika 1.

Prikaz nestandardiziranih regresijskih koeficijenata dobivenih pri ispitivanju medijacijskoga efekta motivacijske klime usmjerene k usavršavanju na odnos pozitivnoga ponašanja trenera i intrinzične motivacije mladih nogometaša (N = 152)

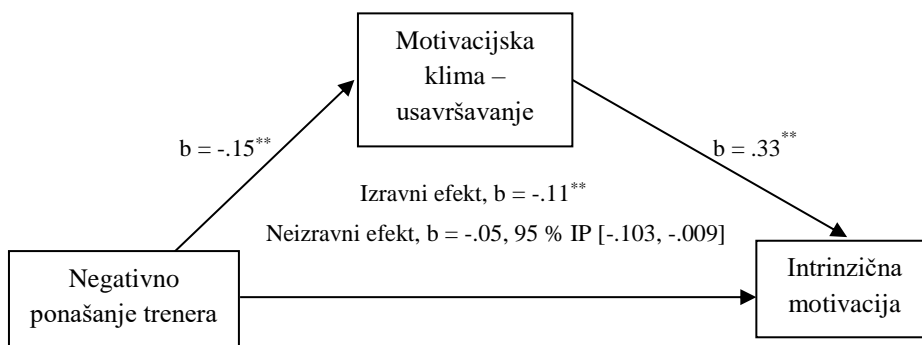
Napomena: ** $p < .01$.

Efekt negativnoga ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju posredovan je preko motivacijske klime usmjerene k usavršavanju. U tome je slučaju riječ o medijaciji male veličine učinka. Značajan je i izravni efekt negativnoga ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju (Slika 2.).

⁷ Veličinu učinka medijacijskoga efekta komentirat ćemo u skladu s kriterijima koje predlaže Kenny (2014): .01 za mali efekt, .09 za srednji efekt, .25 za veliki efekt.

Slika 2.

Prikaz nestandardiziranih regresijskih koeficijenata dobivenih pri ispitivanju medijacijskoga efekta motivacijske klime usmjerene k usavršavanju na odnos negativnoga ponašanja trenera i intrinzične motivacije mladih nogometaša (N = 152)

Napomena: $**p < .01$.

Rasprava**Prediktori intrinzične motivacije mladih nogometaša**

Prvi istraživački problem odnosio se na ispitivanje prediktivne moći koju ponašanje trenera i motivacijska klima usmjerena k usavršavanju imaju pri objašnjavanju varijance intrinzične motivacije. Varijable su u hijerarhijsku regresijsku analizu uključene u dvama blokovima (Tablica 5.). Analiza je pokazala da je na temelju prvoga bloka, odnosno varijabli pozitivno i negativno ponašanje trenera, moguće objasniti 16 % varijance u rezultatima na mjeri intrinzične motivacije. Motivacijska klima usmjerena k usavršavanju pokazala je inkrementalnu valjanost u predviđanju intrinzične motivacije povrh ponašanja trenera. Uključivanjem te varijable u drugome bloku regresijske analize udio objašnjene varijance u kriteriju intrinzične motivacije porastao je na 22 %. Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima nekih ranijih istraživanja (npr. Amorose i Horn, 2000).

U prvome bloku doprinos objašnjavanju varijance kriterija imaju obje prediktorske varijable, čiji su beta koeficijenti slične veličine, ali suprotnoga predznaka. Pozitivno ponašanje trenera pokazalo se kao značajan pozitivan, a negativno ponašanje trenera kao značajan negativan prediktor intrinzične motivacije mladih nogometaša. Nakon uključivanja motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, koja se prema veličini beta koeficijenta pokazuje kao najbolji pojedinačan prediktor, beta koeficijenti objiju prediktorskih varijabli uključenih u prvome bloku smanjuju se, pri čemu pozitivno ponašanje trenera više nije statistički značajan prediktor intrinzične motivacije mladih nogometaša. Takav nalaz, odnosno

smanjivanje veličine beta koeficijenta ponašanja trenera u predviđanju intrinzične motivacije nakon uključivanja motivacijske klime usmjerene k usavršavanju u hijerarhijsku regresijsku analizu moguće je objasniti interkorelacijama među prediktorskim varijablama, a osobito visokom interkorelacijom između prediktora pozitivno ponašanje trenera i motivacijska klima usmjerena k usavršavanju.

Mehanizam djelovanja ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju

Teorija samoodređenja (Ryan i Deci, 2000) sugerira da trener svojim ponašanjem može djelovati na intrinzičnu motivaciju sportaša utjecajem na zadovoljenje njihovih osnovnih psiholoških potreba. Pretpostavke temeljene na teoriji postignuća (engl. *Achievement Goal Theory*; Nicholls, 1984) povezane s motivacijskom klimom upućuju na to da trener svojim ponašanjem može utjecati na socijalno-psihološki kontekst ili vrstu klime u sportskoj ekipi (Newton i sur., 2000), a literatura je pokazala da motivacijska klima usmjerena k usavršavanju ima neizravan pozitivan efekt na intrinzični interes sportaša preko zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (Alvarez i sur., 2012).

Analiza mehanizma u podlozi djelovanja pozitivnoga ponašanja trenera na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša (Slika 1.) pokazala je da je efekt pozitivnoga ponašanja trenera posredovan motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju. Pozitivno ponašanje trenera statistički je značajno pozitivno povezano s motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju, a klima usmjerena k usavršavanju značajno je pozitivno povezana s intrinzičnom motivacijom mladih nogometaša. Utvrđeni medijacijski efekt srednje je veličine.

Rezultati medijacijske analize (Slika 2.) ukazuju na to da negativno ponašanje trenera ima dvojak, izravan i neizravan utjecaj na intrinzičnu motivaciju mladih nogometaša. Viši stupanj negativnoga ponašanja trenera povezan je s nižom razinom intrinzične motivacije mladih nogometaša. Neizravni utjecaj, koji je male veličine, očituje se tako da je viši stupanj negativnoga ponašanja trenera povezan s nižom razinom motivacijske klime usmjerene k usavršavanju, koja je pak pozitivno povezana s razinom intrinzične motivacijom.

S obzirom na rezultate nekih ranijih istraživanja u kojima je utvrđena pozitivna povezanost specifičnih pozitivnih ponašanja trenera i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju (npr. Alfermann i sur., 2005), a negativna povezanost autokratskoga ponašanja i toga oblika motivacijske klime (npr. Bekiari, 2016), mišljenja smo da je opravdano tvrditi da su povezanosti faktorskih varijabli pozitivno i negativno ponašanje trenera i motivacijske klime usmjerene k usavršavanju utvrđene u ovome istraživanju očekivanoga smjera. Dobiveni nalazi u skladu su s pretpostavkama teorija samoodređenja (Ryan i Deci, 2000) i postignuća (Nicholls, 1984) te s rezultatima ranijih istraživanja (npr. Alvarez i sur., 2012). Neke su od karakteristika motivacijske klime usmjerene k usavršavanju naglasak na osobnome napretku, ulaganju truda i suradničkome učenju (Seifriz i sur., 1992). Takvu klimu

karakterizira struktura u kojoj se pred sudionike postavljaju različite aktivnosti i zadatci koji su težinom optimalno zahtjevni s obzirom na razlike u njihovim sposobnostima. Treneri u takvoj okolini potiču sudionike na preuzimanje inicijative i donošenje vlastitih odluka (Ommundsen i Kvalø, 2007). Motivacijska klima usmjerena k usavršavanju zbog navedenoga olakšava osjećaj autonomije sportaša, koji se u takvoj okolini u većoj mjeri osjećaju kao organizatori vlastitoga ponašanja (Alvarez i sur., 2012). U okolini u kojoj se cijene trud i osobni napredak vjerojatnije je da će izvor evaluacije kompetencije sportaša biti internalan i kontrolabilan, što će rezultirati većom vjerojatnošću da sportaš bude zadovoljan razinom svoje kompetencije (Alvarez i sur., 2012). Isto tako, okolina u kojoj treneri promoviraju kooperativno učenje te se trude pokazati svakomu igraču da je njegova uloga u ekipi važna olakšat će zadovoljenje osjećaja povezanosti sportaša (Alvarez i sur., 2012). Prema Ryanu i Deci (2000) kontekst koji je podržavajući za zadovoljenje triju osnovnih psiholoških potreba, kao što je prema nalazima Alvarez i suradnika (2012) onaj u kojemu vlada motivacijska klima usmjerena k usavršavanju, poticajan je za razvoj samoodređenih oblika motivacije.

Metodološka ograničenja

Iako *online*-provođenje istraživanja nudi mnogobrojne prednosti, sa sobom nosi i određene nedostatke. Neki su od njih nereprezentativnost uzorka (koja bi se u našem slučaju mogla ogledati u mogućoj sistematskoj razlici između nogometaša koji su odlučili ispuniti upitnik u odnosu na one koji nisu), niska stopa odaziva ili odustajanje od istraživanja prije kraja. Smanjena je i mogućnost dodatnoga pojašnjenja kada sudionik ima problema s razumijevanjem upute ili materijala (Maliković, 2015).

Podatci su u ovome istraživanju dobiveni (samo)procjenama sudionika, a mjere (samo)procjene podložne su pristranostima koje se mogu pripisati npr. socijalnoj poželjnosti ili akviesenciji (Podsakoff i sur., 2003). Mjere LSS i UNPT usmjerene su isključivo na učestalost ponašanja te bi se u budućim istraživanjima bilo poželjno dotaknuti i kvalitete, a ne samo kvantitete ponašanja trenera (Hollebeak i Amorose, 2005).

Istraživanje je usmjereno na intrinzičnu motivaciju, dok su izostavljeni ostali oblici motivacije pretpostavljeni teorijom samoodređenja (Ryan i Deci, 2000). Uključivanje ostalih oblika motivacije u istraživanje pomoglo bi produbljanju razumijevanja veze između ponašanja trenera i motivacije sportaša.

Iako se činjenica da su sudionici u trenutku prikupljanja podataka bili nekoliko mjeseci izvan natjecateljske sezone može činiti problematičnom, Hollebeak i Amorose (2005) u svojem istraživanju ne pronalaze statistički značajne razlike u obrascima povezanosti među odgovorima između dijela sudionika koji je započeo natjecateljsku sezonu i na njoj temeljio procjene povezane s ponašanjem trenera, zadovoljenjem osnovnih psiholoških potreba i intrinzičnom motivacijom u odnosu

na dio sudionika koji je bio izvan natjecateljske sezone te je procjene temeljio na prethodno odigranoj sezoni.

Varijable autokratsko ponašanje i usmjerenost na rezultat na bivarijantnoj razini nisu se pokazale povezanima s motivacijskom klimom usmjerenom k usavršavanju i intrinzičnom motivacijom i moguće je da je bismo njihovim isključivanjem iz daljnjege tijeka istraživanja dobili ekonomičniji model, a kojim ne bismo izgubili na prediktivnoj moći.

Pouzdanost se varijabli autokratsko ponašanje i negativno ponašanje trenera pokazala nešto nižom, što se može objasniti asimetrijom, a što je pak dovelo do redukcije varijance u tim varijablama. Distribucija većine varijabli mjerenih u ovome istraživanju odstupa od normalne, što bi moglo utjecati na iskrivljenje koeficijentna korelacije, najvjerojatnije u obliku njihova smanjenja.

Preporuke za buduća istraživanja

U skladu s pretpostavkama teorije samoodređenja (Ryan i Deci, 2000), Vallerand (1997) predlaže hijerarhijski model intrinzične i ekstrinzične motivacije koji prati sljedeći slijed: socijalni faktori → zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba → tipovi motivacijske regulacije → posljedice. Na temelju pretpostavki hijerarhijskoga modela motivacije (Vallerand, 1997) i nalaza ovoga istraživanja preporučujemo ispitivanje medijacijskih efekata na temelju sljedeće sekvence: ponašanje trenera → motivacijska klima usmjerena k usavršavanju → zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba → intrinzična motivacija.

Poželjno bi bilo replicirati istraživanje na uzorku nogometaša istoga uzrasta da bi se provjerila stabilnost utvrđenih povezanosti. Isto tako, bilo bi zanimljivo provjeriti bismo li utvrdili tako dobivene odnose među varijablama na drugačije definiranim uzorcima sudionika, npr. na uzorku nogometaša seniorskoga uzrasta, na uzorku koji se sastoji samo od profesionalnih ili samo od amaterskih nogometaša ili na uzorku sudionika koji se bave nekim drugim sportom.

U nekim istraživanjima (Hollembek i Amorose, 2005) utvrđene su razlike u razini intrinzične motivacije koju prijavljuju muškarci u odnosu na žene, dok neka istraživanja (Amorose i Horn, 2000) izvještavaju o određenim razlikama u povezanosti specifičnih ponašanja trenera i intrinzične motivacije sportaša ovisno o spolu. Stoga bi bilo zanimljivo provjeriti bismo li utvrdili jednak obrazac odnosa među provjerenim varijablama na uzorku nogometaša.

Provedeno je istraživanje korelacijske prirode, a takav tip istraživanja ne dopušta iznošenje kauzalnih zaključaka o odnosima među varijablama. U daljnjemu istraživanju tih fenomena bila bi poželjna primjena longitudinalnoga nacrta koji bi ipak omogućio snažnije uvjerenje u prirodu odnosa među proučavanim varijablama.

Dio mladih provodi znatan dio slobodnoga vremena baveći se sportom. Preko 45 % sudionika ovoga istraživanja sa svojim trenerom provodi više od osam sati tjedno tijekom natjecateljske sezone. Takav nalaz dodatno naglašava važnost

istraživanja efekata trenerova ponašanja na kognitivne, bihevioralne i afektivne ishode kod mladih sportaša. Zaključno, praktične implikacije provedenoga istraživanja u prvome bi se redu mogle ogledati u smjernicama trenerima kako bi svojim ponašanjem i klimom koju stvaraju mogli utjecati na intrinzični interes mladih nogometaša, što se na temelju literature i prakse može smatrati najprimjerenijim oblikom motivacije za cjelovit razvoj ličnosti sportaša i njihovih karijera.

Literatura

- Alfermann, D., Lee, M. J. i Würth, S. (2005). Perceived leadership behavior and motivational climate as antecedents of adolescent athletes' skill development. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 7(2), 14–36.
- Alvarez, M. S., Balaguer, I., Castillo, I. i Duda, J. L. (2012). The coach-created motivational climate, young athletes' well-being, and intentions to continue participation. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 6(2), 166–179. <https://doi.org/10.1123/jcsp.6.2.166>
- Amorose, A. J. i Horn, T. S. (2000). Intrinsic motivation: Relationships with collegiate athletes' gender, scholarship status, and perceptions of their coaches' behaviour. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22(1–4), 63–84. <https://doi.org/10.1123/jsep.22.1.63>
- Armor, D. J. (1973). Theta reliability and factor scaling. *Sociological Methodology*, 5, 17–50. <https://doi.org/10.2307/270831>
- Barić, R. (2005). Motivacijska klima u sportskoj ekipi: Situacijske i dispozicijske determinante. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 14(78–79), 783–805. <https://hrcak.srce.hr/17977>
- Bekiari, A. (2016). Insights into instructors' verbal aggressiveness and students' Machiavellianism through leadership style and motivational climate. *European Scientific Journal*, 12(25), 90–110. <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v12n25p90>
- Brunel, P. C. (1999). Relationship between achievement goal orientations and perceived motivational climate on intrinsic motivation. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 9(6), 365–374. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.1999.tb00258.x>
- Chelladurai, P. i Saleh, S. D. (1980). Dimensions of leader behavior in sports: Development of a leadership scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 2(1), 34–45. <https://doi.org/10.1123/jsp.2.1.34>
- Clancy, R. B., Herring, M. P. i Campbell, M. J. (2017). Motivation measures in sport: A critical review and bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology*, 8, 348. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00348>

- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J. i Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: Informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10(1), 1–21. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>
- Goudas, M. i Biddle, S. (1994). Perceived motivational climate and intrinsic motivation in school physical education classes. *European Journal of Psychology of Education*, 9(3), 241–250. <https://doi.org/10.1007/BF03172783>
- Greblo Jurakić, Z. i Keresteš, G. (2017). Druga strana medalje: Konstrukcija i metrijske karakteristike Upitnika negativnog ponašanja trenera (UNPT). *Psihologijske teme*, 26(2), 377–396. <https://doi.org/10.31820/pt.26.2.6>
- Harwood, C. G., Keegan, R. J., Smith, J. M. i Raine, A. S. (2015). A systematic review of the intrapersonal correlates of motivational climate perceptions in sport and physical activity. *Psychology of Sport and Exercise*, 18, 9–25. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.11.005>
- Harwood, C. G. i Thrower, S. N. (2020). Motivational climate in youth sport groups. U: M. A. Eys, J. L. Martin i M. W. Bruner (Ur.), *The Power of Groups in Youth Sport* (str. 145–163). Academic Press.
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication Monographs*, 76(4), 408–420. <https://doi.org/10.1080/03637750903310360>
- Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. izdanje). Guilford publications.
- Hollembeak, J. i Amorose, A. J. (2005). Perceived coaching behaviors and college athletes' intrinsic motivation: A test of self-determination theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17(1), 20–36. <https://doi.org/10.1080/10413200590907540>
- Hrvatski nogometni savez. (2019, 14. kolovoza). *Glasnik*, 36. https://hns-cff.hr/files/documents/17505/Glasnik_36-2019.pdf
- Hrvatski nogometni savez. (2020a, 12. ožujka). *Prekid svih nogometnih natjecanja do 31. ožujka 2020*. <https://hns-cff.hr/news/21241/prekid-svih-nogometnih-natjecanja-do-31-ozujka-2020/>
- Hrvatski nogometni savez. (2020b, 6. svibnja). *Nastavak nogometnih natjecanja 30. svibnja*. <https://hns-cff.hr/news/21365/nastavak-nogometnih-natjecanja-30-svibnja/>
- Huddleston, H., Fry, M. D. i Brown, T. C. (2012). Corporate fitness members' perceptions of the environment and their intrinsic motivation. *Revista de Psicología del Deporte*, 21(1), 15–23.
- Kavussanu, M. i Roberts, G. C. (1996). Motivation in physical activity contexts: The relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and self-efficacy. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(3), 264–280. <https://doi.org/10.1123/jsep.18.3.264>

- Kenny, D. A. (2014). *Mediation: Effect size of the indirect effect and the computation of power* (3. izdanje). <http://davidakenny.net/cm/mediate.htm>
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3. izdanje). The Guilford Press.
- Maliković, M. (2015). *Internetska istraživanja*. Filozofski fakultet u Rijeci.
- McAuley, E., Duncan, T. i Tammen, V. V. (1989). Psychometric properties of the Intrinsic Motivation Inventory in a competitive sport setting: A confirmatory factor analysis. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 60(1), 48–58. <https://doi.org/10.1080/02701367.1989.10607413>
- Miles, J. (2014). Tolerance and variance inflation factor. *Wiley StatsRef: Statistics Reference Online*. <https://doi.org/10.1002/9781118445112.stat06593>
- Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. (2019). *Nacionalni program športa 2019. – 2026*. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AAA_2020_MINTIS/dokumenti/Nacionalni%20program%20%C5%A1porta%202019-2026.pdf
- Newton, M., Duda, J. L. i Yin, Z. (2000). Examination of the psychometric properties of the Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-2 in a sample of female athletes. *Journal of Sports Sciences*, 18(4), 275–290. <https://doi.org/10.1080/026404100365018>
- Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological Review*, 91(3), 328–346. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-295X.91.3.328>
- Nicholls, J. G. (1989). *The competitive ethos and democratic education*. Harvard University Press.
- Ommundsen, Y. i Kvalø, S. E. (2007). Autonomy–mastery, supportive or performance focused? Different teacher behaviours and pupils’ outcomes in physical education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 51(4), 385–413. <https://doi.org/10.1080/00313830701485551>
- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Briere, N. M. i Blais, M. R. (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The Sport Motivation Scale (SMS). *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(1), 35–53. <https://doi.org/10.1123/jsep.17.1.35>
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J.-Y. i Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879–903. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.5.879>
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.55.1.68>
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic-dialectical perspective. U: E. L. Deci i R. M. Ryan (Ur.), *Handbook of self-determination research* (str. 3–33). University of Rochester Press.

- Ryan, R. M., Williams, G. C., Patrick, H. i Deci, E. L. (2009). Self-determination theory and physical activity: The dynamics of motivation in development and wellness. *Hellenic Journal of Psychology*, 6(2), 107–124.
- Seifriz, J. J., Duda, J. L. i Chi, L. (1992). The relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and beliefs about success in basketball. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 14(4), 375–391. <https://doi.org/10.1123/jsep.14.4.375>
- Tabachnick, B. G. i Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. izdanje). Pearson Education Inc.
- Trboglav, M. (2006). *Ciljna orijentacija i motivacijska klima – prediktori intrinzične motivacije u sportu* [Neobjavljeni diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruke perspektive. *Školski vjesnik: Časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 65(1), 33–57.
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. U: M. P. Zanna (Ur.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 29 (str. 271–360). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60019-2](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60019-2)
- Vallerand, R. J. i Losier, G. F. (1999). An integrative analysis of intrinsic and extrinsic motivation in sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11(1), 142–169. <https://doi.org/10.1080/10413209908402956>
- Yu, S. M., Newport-Berra, M. i Liu, J. (2015). Out-of-school time activity participation among US-Immigrant youth. *Journal of School Health*, 85(5), 281–288. <https://doi.org/10.1111/josh.12255>

The Relation between Coaching Behaviour, Motivational Climate and Intrinsic Motivation in Youth Football Players

Abstract

The aim of this study was to deepen the understanding of social influences on intrinsic motivation of young male football players, aged 15–18 years ($N = 152$). We measured coaching behaviours, motivational climate in football teams, and intrinsic motivation to play football. Results revealed positive correlations between measures of specific positive coaching behaviours (Training and Instructions, Democratic Behaviour, Social Support and Positive Feedback) that could be explained by a latent factor we named positive coaching behaviour. Additionally, positive correlations between measures of specific negative coaching behaviours (Autocratic Behaviour, Insensitivity to Athletes' Well-being, Negative Feedback and Results Orientation) could be explained by a latent factor we named negative coaching behaviour. Hierarchical regression analysis was then conducted. The first block of predictors consisted of positive and negative coaching behaviours and the second of mastery climate. Results show that a total of 22% of the intrinsic motivation variance was explained by negative coaching behaviour, a statistically significant negative predictor and mastery climate, a statistically significant positive predictor. The present study also investigated mechanisms

underlying the effects of coaching behaviours on intrinsic motivation. Positive coaching behaviour had an indirect positive effect on intrinsic motivation via mastery climate. The effects of negative coaching behaviour on intrinsic motivation were twofold, showing both direct and indirect negative effects via mastery climate.

Keywords: intrinsic motivation, youth football, coaching behaviour, mastery climate

Primljeno: 31. 5. 2021.